

SPORMETRE
The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1120191

Geliş Tarihi (Received): 23.05.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 23.12.2022

Online Yayın Tarihi (Published): 31.12.2022

SPORCU BİREYLERİN PARA ETİK ALGILARI VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

İ. Anıl Okcu^{1*}, S. Aytunç Hedef¹, Ünal Karlı¹

¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, BOLU

Öz: Bu araştırmada profesyonel ve amatör sporcuların para etik algıları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu amatör (n=186) ve profesyonel (n=77) olarak spor yapan üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Para Etik Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunun oluşturduğu anket kullanılmıştır. Analizler sonucunda profesyonel sporcuların para etik algıları ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda amatör sporcu bireylerde saldırganlığın düşmanlık alt boyutu hariç bütün saldırganlık alt boyutları ile para etiği arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca para etiği algısı ile saldırganlık arasındaki ilişki düzeyi ve para etiğinin saldırganlığı yordama düzeyi profesyonel sporcularda amatör sporculara oranla daha yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, para algısı, profesyonellik, amatörlük, spor

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ATHLETES' MONEY ETHIC PERCEPTIONS AND AGGRESSION LEVELS

Abstract: The aim of this study is to examine the relationship between money ethic and aggressiveness levels of Professional and amateur athletes. The correlational survey method was used in the research. University students who were amateur (n=186) and professional (n=77) athletes composed the sample group of the study. Money Ethic Scale, Buss-Perry Aggression Questionnaire and personal information form developed by researchers were used as the data collection tool in the research. Analysis revealed significant relationship between money ethic and aggressiveness level in professional athletes. Also in amateur athletes, except hostile subscale of aggression, significant relationship was found between money ethic and aggressiveness level. Additionally the relationship between money ethic perception and aggressiveness level and the prediction level of money ethic perception in determining aggressiveness level was stronger in professional athletes when compared with the amateurs.

Key Words: Aggressiveness, money perception, professionalism, amateurism, sports

*Sorumlu Yazar: İ. Anıl Okcu, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-mail: okcuamil48@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlar zaman zaman etik olmayan ahlak dışı tutum ve davranışlar sergilerler. Bu davranışların altında da çoğu zaman materyalist hedefler ve beklentiler yatar. Zengin olmak, mala, mülke, etkileyici bir imaja ve yüksek statüye sahip olmak gibi materyalist hedefler (Kasser, 2016) ile hayatına yön veren kişilere göre para, güç ve başarının sembolüdür (Lemrova, Reitrova, Fatenova, Lemr ve Tang, 2014).

Ancak araştırmalar göstermektedir ki; insanın iyi olma halini negatif yönde etkileyen (Kasser ve Ahuvia, 2002; Kasser, 2016) ve temelinde paraya sahip olmayı gerektiren materyalist hedefler; insanın sadece kendisi ile ilgili durumlarına negatif etki etmekle kalmıyor, aynı zamanda insanların hilekarlık (Koul, 2012), çevreye karşı saygısızlık (Bergman, Westerman, Bergman, Westerman ve Daly, 2014), tüketici olarak lisanssız ürün satın alma ve etik dışı davranış sergileme (Arlı ve Tjiptono, 2014; Kozar ve Marcketti, 2011; Muncy ve Eastman, 1998), tehlikeli ve kanunsuz davranışlar ile saldırganlık ve şiddet içeren riskli davranışlar gösterme (Averbach, McWhinnie, Goldfinger, Abela, Zhu ve Yao, 2009) gibi ahlaki olmayan davranışlara yönelmesine sebep olmaktadır.

Materyalistik hedeflerin insanın etik davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili yukarıda bahsedilen çalışmaların yanında alan yazına bakıldığında materyalist hedeflerin temelini oluşturan paranın veya paraya atfedilen değerın kişilerin davranışları üzerindeki etkisini incelemiş oldukça çok sayıda araştırmaya rastlamak mümkündür (Oliviera ve Marques, 2020; Tang, Chen ve Sutarso, 2008; Tang ve Kim, 1999; Vital, 2006; Wang ve Krumhuber, 2017).

Ancak ulusal ve uluslararası alan yazında paraya verilen değerın sporcuların davranış veya tutumları üzerindeki etkisini incelemiş olan araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle profesyonel ve amatör sporcuların üzerinde yapılan bu araştırmada, materyalist hedeflerin temel unsuru olan paraya verilen değer ile temeli çocuklukta yaşanan olayları algılama, yorumlama ve davranış geliştirme süreçlerine dayandırılan ve ahlaki bakımdan sınırı aşma veya başka bir deyiş ile ahlaki ihlal olarak da nitelendirilen saldırganlık (Arsenio ve Lemerise, 2004) arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır.

Para Etiği

İlgili literatür incelendiğinde paranın birden fazla tanımı olduğu görülmektedir. Para, Yüksel (2015) tarafından "Bir ürünün, hizmetin veya emeğin ödemesi için kullanılan bir madde veya doğrulanabilen bir kayıt" olarak tanımlanırken, Şıklar (2009) ise "Satın alınan mal ve hizmetlerin bedelinin karşı tarafa aktarılmasında ya da borçların geri ödenmesinde genel kabul gören her şey" olarak tanımlamıştır. Ekonomik bir fenomen olarak karşımıza çıkan ve sosyal ilişkilerle de doğrudan bağlantılı olan para (Zelizer, 1989), her birey tarafından farklı algılanmakta, farklı değer ve muamele görmektedir (Mitchell ve Mickel, 1999).

Bireylerin paraya yükledikleri anlamlar ise farklılık göstermektedir (Furnham,1996; Hoon ve Lim, 2001). Kimi bireylere göre para güç yerine geçebilir veya bir mutluluk kaynağı olarak algılanabilirken (Furnham, 1996), kimilerine göre ise para motive edici bir güç veya özgürlük yerine geçebilir (Hoon ve Lim, 2001). Bireylerin paraya yüklemiş oldukları bütün bu anlamların, paraya karşı oluşturdukları algı ve tutumların bütününe ise para etiği denmektedir (Özbek, 2010). Para etiği anlayışlarında var olan bu farklılaşmanın sebepleri birden fazla çalışmaya konu olmuştur. Kimi çalışmalarca para etiğinin kültürel farklılıklara göre şekillendiği ortaya konmuştur (Tang, 1993). Örneğin yapılan çalışmalarda ABD'de ve İsviçre'de katılımcılar parayı bir başarı unsuru olarak görüyorken, Birleşik Krallık'daki katılımcılar parayı

bir kötülük aracı olarak nitelendirmiştir (Tang, Furnham, Davis, 2002; Gbadamosi, 2005). Ayrıca yaş (Mitchell ve Mickel, 1999), cinsiyet (Mitchell ve Mickel, 1999; Tang, ve ark. 2002; Gbadamosi, 2005) gibi unsurların da para etiği üzerinde etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Bütün bunların yanı sıra bireylerin para etiği anlayışlarında var olan farklılıklar, sosyal ilişkilerinde, çalışma ortamlarında veya günlük yaşantılarında davranışlarını ve tutumlarını doğrudan etkilemektedir. Furnham (1996) yapmış olduğu bir çalışma ile paraya değer veren bireylerin iş etiği anlayışlarında olumlu bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca yine bireylerin paraya verdikleri değer parametresi üzerine yürütülmüş olan bir dizi çalışma işaret etmektedir ki; bireylerin paraya verdiği değer arttıkça iş tatminleri de aynı şekilde artmaktadır (Luna-Arocas ve Tang, 2004; Tang, Tang ve Luna-Arocas, 2005; Tang ve Kim, 1999). Sağlık çalışanları üzerinde yürütülen bir başka çalışmaya bakıldığında ise para etik algılarındaki farklılık, iş tatmini üzerinde olduğu gibi örgütsel bağlılık derecesi ve vicdan kavramı üzerinde de anlamlı bir yordayıcı unsur olarak görülmektedir (Tang ve Kim, 1999).

Vitel, Paolillo ve Singh'in (2006) 125 yetişkin tüketici üzerinde yaptıkları araştırmada paraya verilen değerın tüketicilerin etik davranışlarında yordayıcı bir değişken olduğunu, parayı zenginlik olarak görme düzeyi ile etik olarak tartışmalı davranışları sergileme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Vitel ve arkadaşlarının (2006) çalışmasını destekler nitelikte olan ve işletme öğrencileri üzerinde Tang, Chen ve Sutarso (2008) tarafından yapılan diğer bir çalışma ise "çürük elmaları (etik dışı davranış sergileme eğilimi yüksek olan bireyler)" ayıklamak adına para etiği parametresi kullanılmış ve para etiğini yordayıcı bir değişken olduğu ortaya konmuştur. Bir başka çalışmada paraya değer veren kişilerin sosyal ilişkilerinde bireysel hedefleri doğrultusunda diğer bireyleri araç olarak görme yani nesneleştirme eğiliminin arttığı ortaya konmaktadır (Wang ve Krumhuber, 2017). Amerika Birleşik Devletleri, Polonya, Tayvan ve Mısır gibi farklı kültürlerde ortak yürütülen bir çalışma ise bizlere farklı coğrafya ve kültürlerde ele alınsa bile ortak bir çıktı sunarak, bireylerin paraya verdiği değer arttıkça yardım amaçlı bağışta bulunma eğilimlerinin azaldığını göstermektedir (Tang, Sutarso, Davis, Dolinski, İbrahim ve Wagner, 2008). Kozmetik sektöründe çalışan pazarlama çalışanları üzerinde yapılan bir araştırmada görülmektedir ki; çalışanların para sevgisi arttıkça etik olmayan pazarlama davranışlarına eğilimleri açıkça artmaktadır (Nkundabanyanga, Mpamizo, Omagor ve Ntayi, 2011). Para sevgisinin ilişki içerisinde olduğu bir diğer değişken ise dindarlık tutumudur. Tang (1995) bir çalışmada bireylerin dindarlık eğilimleri ile paraya olan düşkünlükleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu, paraya verilen değer arttıkça dindarlık düzeyinin azaldığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan Oliviera ve Marques (2020) tarafından, etik olmayan davranışlar ve para sevgisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılmış olan çalışmanın sonuçları, paraya değer vermeyip parayı bir kötülük aracı olarak nitelendiren ve bütçe yönetimi konusunda yetenekli olarak nitelendirebileceğimiz bireylerin, etik dışı davranış sergileme eğilimlerinin, paraya değer veren bireylere oran ile daha az olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak ilgili literatür incelendiğinde paraya yüklenen anlam ve değerlerin bireylerde farklılık gösterdiğini ve bu farklılaşmanın davranış değişikliklerine yol açtığını, paraya değer veren, parayı bir başarı unsuru olarak gören ve parayı seven bireylerin etik dışı ve onaylanmayan davranışları gösterme eğilimlerinin daha fazla olduğunu söyleyebiliriz, parayı bir kötülük unsuru olarak gören ve parayı daha az seven bireylerin etik dışı davranış sergileme eğilimlerinin daha az olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla etik dışı bir davranış türü olarak nitelendirilen (Güvendi ve Keskin, 2020) saldırgan davranışların sergilenmesinde para etiği kavramının bir rolü olması beklenebilir.

Saldırganlık

İlgili çalışmalara bakıldığında birden fazla tanımı olduğu görülen saldırganlık Freedman, Sears ve Carlsmith (2003) tarafından basit bir şekilde “Başkalarını inciten veya incitebilecek her türlü davranış” olarak tanımlanmıştır. Fakat diğer bireyleri inciten bütün davranışları saldırgan olarak tanımlamak doğru olmayacaktır. Bir davranışın saldırgan olarak nitelendirilebilmesinde en önemli husus davranışın sergilenme amacıdır. Eğer davranış doğrudan zarar verme, incitme gibi amaçlar ile ortaya konuyor ise saldırgan davranış olarak tanımlanabilir (Anderson ve Busman, 2002; Göksu, 2007; Özdevecioğlu ve Yalçın, 2010).

Saldırgan davranışların neden ortaya çıktığı defalarca işlenen bir konu olmuştur ve saldırganlığın ortaya çıkışını çeşitli şekillerde açıklayan düşünceler mevcuttur (İkizler, 1994). Saldırganlığın neden ortaya çıktığını açıklayan düşüncelerden ilki, Freud, McDougall gibi düşünürlerle dayanan ve saldırganlığın doğuştan gelen bir dürtü olduğunu öne süren fikirdir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989). Literatürde kabul gören bir diğer teoriye göre ise saldırganlık sonradan öğrenilen bir davranış biçimidir ve medya, aile, arkadaş ortamı gibi etkileşim içinde bulunan ortamlardan öğrenilir, bu düşünceyi destekler nitelikte çalışmalar da bulunmaktadır (Akçay ve Özcebe, 2012; Bushman ve Anderson, 2001; Palabıyıkoglu, 1997). Saldırganlığın ortaya çıkışını açıklama anlamında etrafında toplandığı görülen bir başka teori ise saldırgan davranışın engellenme durumuna karşı bir tepki olarak ortaya çıktığı görüşüdür. Holmes (1972), yapmış olduğu bir deneyde, engellenme durumuyla karşı karşıya kalan bireylerin saldırganlık eğilimlerinin arttığını ortaya koymuştur. Ayrıca bir diğer görüş ise hem doğuştan gelen içgüdülerin hem de sonradan öğrenme durumunun saldırganlık üzerinde ortak bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Geen, 1990).

Tiryaki (2000) saldırgan davranışların çeşitlenebileceğini ifade ederken, düşünüldüğünde ilk akla gelen fiziksel saldırganlığın yanı sıra zaman zaman sözel veya psikolojik olarak da ortaya çıkabildiğine değinmiştir. Fiziksel saldırganlık akla ilk geldiği gibi karşıdaki bireye zarar verme amacı güderek kurallar çerçevesi dışında tekme atmak, yumruk atmak gibi örneklendirilebiliyorken, sözel saldırganlık ise Doğan (2015) tarafından yine karşıdaki bireye çeşitli şekilde zarar verme amacı güderek sarf edilen sözler olarak örneklendirilmiştir. Alanda yapılan bir dizi çalışma incelendiğinde ise bu farklı saldırganlık türlerinin ilişki içerisinde olduğu ve birbirlerini tetikledikleri görülmektedir (Aras, Özan, Tımbıl, Şemin & Kasapçı, 2016; Stets, 1990). Köknel (1996) ise farklı çeşitlerde olabileceğine değindiğimiz bütün bu saldırgan eylemlerin, basit bir yüz ifadesinden geniş kapsamlı terör eylemlerine kadar farklı şiddetlerde karşımıza çıkabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca saldırganlık kavramının öfke ve düşmanlık gibi kavramlar ile sık sık bir arada kullanıldığı görülmekte ve bu durumun zaman zaman kavramsal karışıklıklara sebebiyet verdiği bilinmektedir (Özmen, 2004).

Budak (2000) tarafından “engelleme veya tehdit altında olmak gibi çeşitli durumlarda saldırgan davranış olarak sonuçlanabilen olumsuz bir duygu” olarak tanımlanan öfke kavramının saldırganlık ile pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu bir dizi çalışmada ortaya konmaktadır (Averill, 1983; Ahmadi, Besharat, Azizi ve Larijani, 2011; Ayub, Kimong ve Ahmad 2020; Gönültaş ve Atıcı, 2014; Karataş, 2008; Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu, 2007; Yavuzer ve Karataş, 2012; Doğan, Karacan Doğan ve Kayışoğlu, 2017).

Düşmanlık kavramı ise Yetim (2005) tarafından “algılama ve yorumlama sonucu diğer bireylere duyulan güvensizliğin ortaya çıkardığı şüphe sonucu onlara nefret duyma, kötülük yapma duygusu” şeklinde tanımlanmıştır. Alanda yapılan çalışmalar düşmanlık duygusu ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta ve düşmanlık düzeyi arttıkça saldırgan

davranışların görülme sıklığının arttığını göstermektedir (Başaran, 2008; Garay, Carrasco ve Amor, 2016). Bir başka duyuşsal değişken olan empati yeteneği ile dolaylı saldırganlık hariç saldırganlığın bütün türleri arasında negatif korelasyon olduğunu, yani empati yeteneği gelişmiş olan bireylerin saldırganlık gösterme eğilimlerinin daha az olduğunu ortaya koyan veriler de mevcuttur (Kaukiainen, Björkqvist, Lagerspetz, Österman, Salmivalli, Rothberg ve Ahlbom, 1999).

Ele alınan bu duyuşsal değişkenlerin yanı sıra nörolojik ve hormonal yapıların da saldırganlık düzeyleri üzerinde rol aldığı bilinmektedir (Acet, 2006). Bulgular serotonin (Nelson ve Chivegotto, 2001), testosteron (Archer, 1991; Dane ve Şekertekin, 2005; Giammanco, Tabacchi, Giammanco, Di Majo ve La Guardia, 2005) gibi hormonal değişkenlerin saldırganlık üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Gerek testosteron gibi hormonal farklılıkların bir getirisi, gerek toplumda oluşan yetiştirilme ve beklenti farklılıkları gibi unsurların bir çıktısı olarak cinsiyet farklılıklarının da saldırganlık üzerinde belirleyici bir unsur olduğu karşımıza çıkmaktadır (Algur, 2019; Buss ve Perry, 1992; Eroğlu, 2009; Gündoğdu, 2010; Özgür, Yörükoğlu ve Arabacı, 2011). Cinsiyet ile ilişkili yapılan çalışmaların ardından bir diğer sosyo-demografik değişken olan ekonomik gelir düzeyi de saldırganlık eğilimlerini doğrudan etkilemektedir (Doğan, Doğan ve Kayışoğlu, 2017; Özgür ve ark., 2011) Ayrıca 11-16 yaş arası ergenler üzerinde yürütülen bir çalışma ise bireylerin yalnızlık duygusu ile saldırgan davranışlar gösterme eğilimi arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Buelga, Musitu, Murgui ve Pons, 2008).

Profesyonellik ve Amatörlük

Amatör “Bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan hevesli ve meraklı kimse” ve profesyonel ise “Bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan kimse” (Türk Dil Kurumu, 2022) olarak tanımlanırken, bu kavramlarla ilgili olarak spor alanında yapılmış tarihi araştırmalar ise ilk önceleri amatörlerle profesyoneller arasındaki farklılığı belirleyen ölçütün para değil, sosyal statü ve sınıf olduğunu vurgulamışlardır (Jones, 1975; Williams, 2006).

Ancak 90’lı yılların başında amatör ve profesyonellerin özelliklerini ortaya koymak adına yaptığı çalışmasında Drummond (1990) amatörlik ve profesyonellik kavramlarının farklılığını sporu ve sporcuları baz alarak tespit ederken, kavramların kelime manaları, amatörler ve profesyoneller arasındaki tutum farklılıkları, amatör ve profesyonellerin sahip oldukları beceri ve deneyim düzeyleri, işin sonunda elde edilen ödül ve kazanç farklılıkları ve toplum içindeki konumları gibi farklılıkların ölçüt olarak alınabileceğini vurgulamıştır. Drummond (1990)’un belirlediği bu ölçütlere göre de yaptığı işin sonunda kazanç bekleyen veya işi para için yapan bireyler profesyonel, yaptığı işi rekreatif faaliyet, hobi amaçlı yapan bireyleri de amatör olarak tanımlayabiliriz.

Profesyonellik ve amatörlik ile ilgili sınırlı sayıda çalışma olsa da ilgili literatür incelendiğinde profesyonel sporcular ile amatör sporcuların davranış ve tutum farklılıklarını ele almış araştırmalara rastlanmaktadır. Sporda saldırgan davranışları görmezden gelme eğilimi ile ilgili profesyonel sporcu, amatör sporcu ve sporcu olmayan alan dışından bireylerin dahil edildiği bir araştırmada profesyonel sporcuların, rakibi itmek gibi saldırganlık içeren davranışları görmezden gelme düzeylerinin amatör sporculara ve alan dışından olan bireylere nazaran daha yüksek olduğu görülmüştür (Fruchart ve Rulence-Pagues, 2014). Profesyonel ve amatör sporcuların araştırma grubunu oluşturduğu başka bir bilimsel araştırmada ise sporcuların yaptıkları sporun amacı ile ilgili algıları değerlendirilmiştir (Treasure, Carpenter ve Power, 2000). Treasure ve arkadaşlarının (2000) yapmış oldukları bir çalışmada, profesyonel sporcular amatörlere göre, yaptıkları sporun amaçları arasında sporcuyu finansal bakımdan

ödüllendirmek, finansal bakımdan emeğinin karşılığını ödemek gibi parayla ilgili hedeflerle ilgili değerlendirmelerinde daha yüksek puan verirken, sporun sportmenlikle ilgili amaçlarına dair değerlendirmelerinde amatörlere göre düşük puanlar vermişlerdir. Bu da amatörlük ve profesyonelliğin sporcuların yaptıkları sporun amaçları ile ilgili algılarında bile anlamlı farklılık oluşturabilen değişkenler olduğunu ortaya koymuştur.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, farklı değişkenler veya parametreler arasındaki var olabileceği düşünülen ilişkilerin incelenmesine dayanan bir araştırma yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2019).

Araştırma Grubu

Çalışmanın örnekleminin belirlenmesinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 2021-2022 Güz döneminde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi bünyesinde aktif olarak öğrenim gören ve Amatör veya profesyonel olarak lisanslı spor yapan 186'sı erkek 77'si kadın toplam 263 birey katılmıştır. Ayrıca katılımcıların profesyonel sporcu veya amatör sporcu olarak gruplandırılmasında Şahin (2015)'in yapmış olduğu tanımdan yola çıkılarak yaptığı spor karşılığı maddi kazanç elde eden sporcu bireyler profesyonel, yaptığı spor karşılığı maddi kazanç elde etmeyen sporcu bireyler ise amatör sporcu olarak kategorize edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği: Katılımcıların saldırganlık düzeylerini belirlemek için Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Orijinal formu Buss-Perry (1992) tarafından geliştirilen Saldırganlık Ölçeğinin, Türkçe'ye uyarlaması ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması Madran (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin maddeleri 5'li likert tipidir (Hiç katılmıyorum-katılmıyorum-kararsızım-katılıyorum-tamamen katılıyorum). Ölçek, 29 madde; Fiziksel saldırganlık (9 madde), Öfke (7 madde), Düşmanlık (8 madde), Sözsaldırganlık (5 madde) olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır.

Para Etik Ölçeği: Katılımcıların para ile ilgili tutum ve algılarını belirlemek için Tang & Kim (1999) tarafından geliştirilen 6 madde ve 3 alt boyuttan (Bütçe 2 madde, Başarı 2 madde ve Kötülük 2 madde) meydana gelen Para Etiği Ölçeği'nin araştırmacılar tarafından Türkçe geçerlik güvenilirlik analizi yapılmış olan 4 maddelik hali kullanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda çalışmadığı tespit edilen Bütçe (2 madde) boyutu ölçekten çıkarılmış ve yapı geçerliği kriterlerini sağlayan başarı (2 madde) ve kötülük (2 madde) alt boyutları kullanılarak katılımcıların para ile ilgili tutumlar ve algıları belirlenmiştir.

Para etik ölçeği geçerlik-güvenirlik analizi: Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin kuramsal yapısını koruyup korumadığını test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Birinci tur doğrulayıcı faktör analizinde 3. ve 4. Maddelerin "T değerleri" manidar çıkmamıştır. Ayrıca 3. Maddenin hata varyansı 0.90'ın üzerinde çıkmıştır. Bu nedenle 3. ve 4. Maddeler ölçekten çıkartılarak 4 maddelik haline tekrar doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan ikinci analiz sonucunda $\chi^2 = 0.03$, serbestlik derecesi =1, anlamlılık düzeyi 0.86 bulunmuştur ve uyum indekslerinden RMSEA= 0.00, NNFI = 1.04 ve CFI = 1 olarak tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen bu değerlerin, kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir (Brown, 2015; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Ayrıca yapılan güvenilirlik analizi sonucunda birinci boyut olan kötülük boyutu maddelerinin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı

.77, ikinci boyut olan başarı boyutu maddelerinin cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .85 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen veriler dört maddelik para etik ölçeğinin çalışmada kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmanın birinci aşamasında veri toplama aracı olarak kullanılan Para Etik Ölçeği'nin yapı geçerliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Daha sonra çalışmanın ikinci aşaması olan ana bölümde verilerin analizinde uygun istatistiksel testleri belirleyebilmek adına normallik testi yapılmıştır. Yapılan normallik testleri sonucunda verinin normal dağılıp dağılmadığına karar verme aşamasında basıklık ve çarpıklık değerleri dikkate alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen katılımcı sayısı iki yüz kişinin üzerinde olduğu için basıklık ve çarpıklık ölçütlerinde üst eşik değer olarak ± 3.29 baz alınmıştır (Field, 2005). Yapılan testler sonucunda elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareket ile değişkenler arasında ilişkiyi belirlemek amacıyla parametrik korelasyon testlerinden Pearson korelasyon analizi testi kullanılmıştır. Katılımcıların para etik algılarının saldırganlık tutumlarını yordama düzeyini belirlemek için ise basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Bütün hipotez testlerinin analizlerinde istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Etik Süreç

Çalışmada kullanılan verilerin toplanması sürecinde, çalışmaya katılan katılımcıların tamamı gönüllülük esası ile seçilmiş ve öncesinde çalışma hakkında gerekli bilgiler araştırmacılar tarafından gönüllü katılımcılara aktarılmıştır. Bunun yanı sıra katılım gösteren bireylerin istedikleri takdirde araştırmadan ayrılma haklarına sahip oldukları konusunda bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca toplanan verilerin bu çalışma harici hiçbir yerde kullanılmayacağına ve akademik kurallara uyulacağına dair güvence sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde faydalanılan ölçüm araçları için ise gerekli kişilerden etik izinler alınmıştır. Katılımcıların saldırganlık düzeylerinin ölçümü için kullanılan Buss-Perry Saldırganlık ölçeğinin izni için Madran'dan, Para etiğine ilişkin tutumların belirlenmesi için kullanılan Para Etiği Ölçeği için ise Tang'den gerekli izinler alınmıştır. Çalışmanın etik uygunluğu için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna başvuru yapıp ilgili onay raporu alınmıştır (Protokol NO. 2018/263).

BULGULAR

Amatör sporcuların para etik algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılan çalışmaya 186 amatör sporcu birey alınmıştır. Sporcu bireylerin para etik algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Amatör sporcu bireylerin para etik algısı ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki

Değişkenler	Para Etik Algısı	Fiziksel Saldırganlık	Öfke	Düşmanlık
Fiziksel Saldırganlık	,233**			
Öfke	,155*	,637**		
Düşmanlık	,125	,437**	,495**	
Sözel Saldırganlık	,292**	,363**	,368**	,334**

* $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 1’de amatör sporcu bireylerin para algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında para algısı ile fiziksel saldırganlık ($r=.23$, $p<.01$), öfke ($r=.15$, $p<.05$) ve sözel saldırganlık ($r=.29$, $p<.01$) boyutları arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu, düşmanlık ($r=.12$, $p>.05$) boyutu ile ise anlamlı bir korelasyon içerisinde olmadığı görülmektedir.

Tablo 2. Amatör sporcu bireylerin para etik algılarının saldırganlık düzeylerini yordama analizi

Bağımlı Değişkenler	R	R ²	df	f	p
Fiziksel Saldırganlık	,233	,054	1,84	10,535	,001
Öfke	,155	,024	1,84	4,525	,035
Düşmanlık	,125	,016	1,84	2,919	,090
Sözel Saldırganlık	,292	,085	1,84	17,100	,000

Tablo 2’de analiz sonuçları incelendiğinde para algısının fiziksel saldırganlık ($R=0.233$, $R^2=0.05$, $F(1,84)=10,535$, $p<.01$), sözel saldırganlık ($R=0.292$, $R^2=0.08$, $F(1,84)=17,100$, $p<.01$) ve öfke ($R=0.155$, $R^2=0.02$, $F(1,84)=4,525$, $p<.05$) bağımlı değişkenlerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Fiziksel saldırganlığa ilişkin toplam varyansın %5’inin, sözel saldırganlığa ilişkin toplam varyansın %8’inin ve öfkeye ilişkin toplam varyansın %2’sinin para etiği algısı ile açıklandığı ifade edilebilmektedir. Öte yandan para etiğinin düşmanlık ($R=0.125$, $R^2=0.01$, $F(1,84)=2,919$, $p>.05$) değişkeni üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Profesyonel sporcuların para etik algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 77 katılımcı değerlendirmeye alınmıştır. Profesyonel sporcuların para etik algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Profesyonel sporcu bireylerin para etik algıları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki

Değişkenler	Para Etik Algısı	Fiziksel Saldırganlık	Öfke	Düşmanlık
Fiziksel Saldırganlık	,251*			
Öfke	,302**	,491**		
Düşmanlık	,273*	,454**	,606**	
Sözel Saldırganlık	,374**	,432**	,622**	,549**

* $p<.05$, ** $p<.01$

Tablo 3’te profesyonel sporcu bireylerin para algıları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında para algısı ile öfke ($r=.30$, $p<.01$) ve sözel saldırganlık ($r=.37$, $p<.01$) alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı, fiziksel saldırganlık ($r=.25$, $p<.05$) ve düşmanlık ($r=.27$, $p<.05$) alt boyutları arasında ise düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Profesyonel sporcu bireylerin para etik algılarının saldırganlık düzeylerini yordama analizi

Bağımlı Değişkenler	R	R ²	df	f	p
Fiziksel Saldırganlık	,251	,063	1,75	5,049	,028
Öfke	,302	,091	1,75	7,546	,008
Düşmanlık	,273	,075	1,75	6,058	,016
Sözel Saldırganlık	,374	,140	1,75	12,192	,001

Tablo 4'te analiz sonuçları incelendiğinde para algısının, fiziksel saldırganlık ($R=0.251$, $R^2=0.06$, $F(1,75)=5.049$, $p<.05$), öfke ($R=0.302$, $R^2=0.09$, $F(1,75)=7.546$, $p<.01$), düşmanlık ($R=0.273$, $R^2=0.07$, $F(1,75)=6.058$, $p<.05$) ve sözel saldırganlık ($R=0.374$, $R^2=0.14$, $F(1,75)=12.192$, $p<.01$) değişkenlerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Fiziksel saldırganlığa ilişkin toplam varyansın %6'sının, öfkeye ilişkin toplam varyansın %9'unun, düşmanlığa ilişkin toplam varyansın %7'sinin ve sözel saldırganlığa ilişkin toplam varyansın ise %14'ünün bireylerin para algısı değişkeni ile açıklanabildiği görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada sporcu bireylerin para etiği algıları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca para etiği ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin, profesyonellik ve amatörlük çerçevesi içerisinde farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışmaya katılım gösteren sporcu bireylerin profesyonel veya amatör sporcu olarak sınıflandırılmasında Şahin (2015)'in tanımından faydalanılarak yaptığı iş karşılığı maddi kazanç elde etmeyen bireyler amatör sporcu, yaptığı iş karşılığı maddi kazanç elde eden ve yaptığı işi meslek olarak benimseyen bireyler ise profesyonel sporcu olarak tanımlanmıştır.

Amatör sporcu bireylerden toplanan veriler üzerinde yapılan analiz sonuçlarına göre para etiği ile saldırganlığın öfke, fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki mevcuttur. Ayrıca profesyonel sporcu bireylerden elde edilen veriler üzerinde yapılan korelasyon analizleri sonucunda para etiği ile saldırganlığın tüm alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu değişkenler arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunması paraya değer verme ve bir başarı unsuru olarak görme eğiliminin, olumsuz davranışlara olan eğilimi arttırmamasından kaynaklandığı söylenebilir. Vitel ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen bir çalışma bireylerin para etiği algıları ve etik olmayan davranışları sergileme eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Yani bireyin paraya verdiği değer arttıkça ve parayı bir başarı unsuru olarak gördükçe, etik dışı olarak nitelendirilen davranışları sergileme eğiliminin arttığını ifade etmektedir. Oliviera ve Marques (2020) tarafından yürütülen bir başka çalışma ise bireylerin paraya verdikleri değer azaldıkça etik dışı davranışlara yönelme eğilimlerinin de azaldığını ifade etmektedir. Çalışmanın bulgu ve varsayımları ile benzerlik göstermesi açısından önemli olan ve dikkat çeken bir diğer araştırma ise Wang ve Krumber (2017) tarafından ortaya konmuştur. Bu çalışmada Wang ve Krumber (2017) Parayı kötülük olarak görmeyen, paraya bir güç ve başarı unsuru olarak yaklaşan bireylerin sosyal ilişkilerinde karşısındaki insanları nesneleştirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Saldırgan davranışlarında etik dışı olduğu ve ahlaki açıdan uygun olmadığı (Güvendi ve Keskin, 2020) göz önünde bulundurulduğunda, bu söylemler çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Ayrıca katılımcıların sporu profesyonel veya amatör olarak icra etmeleri açısından, para etiği ve saldırganlık ilişkisi incelendiğinde iki grup arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Amatör sporcu bireylerden elde edilen veriler üzerinde yapılan korelasyon analizleri, amatör sporcu bireylerin para etiği algıları ile saldırganlığın düşmanlık alt boyutu arasında bir korelasyon olmadığını gösterirken, fiziksel saldırganlık, öfke ve sözel saldırganlık alt boyutları ile düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 1). Öte yandan profesyonel sporculardan elde edilen veriler üzerinde yapılan korelasyon analiz ise göstermektedir ki; para etik algısı ile saldırganlığın fiziksel saldırganlık alt boyutu ve düşmanlık alt boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki varken, sözel saldırganlık ve öfke alt boyutları arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Tablo 3). Yani profesyonel sporcularda düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık alt boyutlarında ilişkinin, amatör sporculara oranla daha kuvvetli şekilde saptandığını söylemek mümkündür. Alanda yapılmış olan benzer bir çalışmada profesyonel sporcuların amatör sporculara göre öfkesini daha çok dışa vurduklarını ortaya koyan bir bulgu saptanmıştır (Üzüm, Orhan, Karlı, Duş, Yerlikaya ve Gökgez, 2016). Öte yandan klasman farkı açısından saldırgan davranışların incelendiği ve futbolcular üzerinde yapılan bir tez çalışmasında ise amatör sporcuların profesyonel sporculara oranla daha saldırgan olduğu tespit edilmiştir (Pamukçu, 2015). Ayrıca bu profesyonellik ve amatörlük ayrımının sporcuların saldırganlık düzeyleri ile anlamlı bir ilişki göstermediğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Küçük, 1990). Araştırmanın bulguları ile örtüşmeyen çalışmaların örneklem kümesi açısından birbiri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bulgular ile örtüşmeyen çalışmalarda klasman farkının anlam ifade etmemesi, örneklemin futbolcular üzerinde oluşturulmuş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü Türkiye’de profesyonel futbolcuların yaptığı işten para kazandığı gibi amatör olarak değerlendirilen birçok futbolcunun da yaptığı iş karşılığı para kazandığı görülmektedir. Değerlendirmeler yapılırken bu durumun unutulmamasında fayda olacaktır. Literatürde karşımıza çıkan bu çalışmalar klasman değişkeninin zaman zaman farklılaşmalara yol açtığını, zaman zaman ise anlamlı bir farklılık ifade etmediğini göstermektedir. Fakat bu araştırmanın bulgularından hareket ile para etiği ve saldırganlık düzeyleri arasında ortaya konan bu ilişkinin, profesyonel sporcularda amatör sporculara göre daha kuvvetli bir ilişki göstermesi, klasman farkının önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Ortaya çıkan bu farklılığın sporu profesyonel olarak yapan bireylerin, profesyonellik tanımından hareketle; yaptıkları sporu bir meslek haline getirmiş olmaları ve bu sebeple daha fazla maddi kazanç elde etme amacı gütmeleri ve daha fazla maddi gelir odaklı olmaları ile açıklanabilir. Bu çalışmada yapılan regresyon analizleri de profesyonellikten kaynaklı maddi gelir elde etme amacı ve hırsının saldırgan eğilimin artmasında rol oynadığı teorisini destekler niteliktedir (Tablo 2, Tablo 4).

Regresyon analizleri sonucu elde edilen toplam varyans puanları göstermektedir ki; Amatör sporcuların para etiği farklılıkları saldırganlığın düşmanlık alt boyutu hariç bütün alt boyutları üzerinde anlamlı ve pozitif bir yordayıcı oluyorken, profesyonel sporcuların para etiği farklılıkları etik dışı bir davranış olan saldırganlığın bütün alt boyutları üzerinde yordayıcı bir değişken olmuştur. Ayrıca profesyonel sporcularda amatör sporculara göre yordama düzeylerinde oransal bir artış olduğu da görülmektedir. Tang ve ark. (2008) işletme bölümü öğrencilerinden yararlanarak ortaya koydukları bir çalışmada, çalışma ortamında yer alan, çalışmanın ifade ettiği şekilde “Çürük elmaları (etik dışı davranış gösterme eğilimi yüksek olan bireyler)” ayıklama adına bireylerin para etiği algılarındaki farklılıkların anlamlı bir yordayıcı yani belirleyici bir değişken olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifade çalışmamızın bulguları ile örtüşür niteliktedir. Ayrıca yapılan analizler işaret etmektedir ki; profesyonel sporcuların saldırganlık düzeylerini belirleme ve açıklamada para etik algısı, amatör sporculara göre çok daha belirleyici ve yordayıcıdır. Grupların arasında ortaya çıkan bu farkın ise yine sporu bir meslek olarak icra eden profesyonel sporcuların, amatör sporculara oran ile daha fazla maddi gelir elde etme ve kazanma hırsı ile açıklanabilir.

Saldırgan davranışların önlenmesi hususunda, saldırganlığın meydana gelmesinde rol oynayan ve ilişki içerisinde olduğu değişkenlerin anlaşılması son derece önemlidir (Kaukiainen ve ark., 1999; Odacı ve Berber Çelik, 2017). Bu değişkenlerden biri olduğu görülen para etiğinin saldırganlık ile ilişkisini açıklamak adına değerli sonuçlar taşıyan bu çalışma, ileriye dönük bu alanda yapılacak çalışmalara yol gösterecek niteliktedir. Bu etik dışı davranış biçiminin anlaşılması ve önlenmesi hususunda rol oynaması açısından önem arz etmektedir ve literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Profesyonel ve amatör sporcuların paraya verdikleri değer ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş olan bu çalışmada, katılımcıların genel saldırganlık düzeyleri değerlendirilmiştir. Bu yönüyle araştırma sporcuların müsabaka ortamındaki sergiledikleri saldırganlık davranışlarını belirleme anlamında sınırlı kalmıştır. Bu nedenle ileriki çalışmalarda sporcuların para algılarının sportif ortamdaki sergilemiş oldukları şiddet içeren davranışlara etkisini inceleyecek araştırmalar planlanabilir.

KAYNAKLAR

Acet, M. (2006). *Spor saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Kültür yayınları.

Ahmadi, S. S., Besharat, M. A., Azizi, K., Larijani, R. (2011). The relationship between dimension of anger and aggression in contact and noncontact sports. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 247-251. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.049>

Akçay, D., Özcebe, H. (2012). Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 55(2), 82-87.

Algur, V. (2019). *Üniversite öğrencilerinin anksiyete ve depresyon düzeyleri ile fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of psychology*, 53(1), 27-51.

Aras, S., Özcan, S., Timbil, S., Semin, S., Kasapçı, O. (2016). Öğrencilerin Okulda Maruz Kaldıkları Duygusal ve Fiziksel Şiddet/Exposure of Students to Emotional and Physical Violence in the School Environment. *Noro-Psikoloji Dergisi*, 53(4), 303.

Archer, J. (1991). The influence of testosterone on human aggression. *British journal of psychology*, 82(1), 1-28. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1991.tb02379.x>

Arli, D., Tjiptono, F. (2014). The end of religion? Examining the role of religiousness, materialism, and long-term orientation on consumer ethics in Indonesia. *Journal of business ethics*, 123(3), 385-400.

Arsenio, W. F., Lemerise, E. A. (2004). Aggression and moral development: Integrating social information processing and moral domain models. *Child development*, 75(4), 987-1002. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00720.x>

Auerbach, R. P., McWhinnie, C. M., Goldfinger, M., Abela, J. R., Zhu, X., Yao, S. (2009). The cost of materialism in a collectivistic culture: Predicting risky behavior engagement in Chinese adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(1), 117-127. <https://doi.org/10.1080/15374410903401179>

Averill, J. R. (1983). Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion. *American psychologist*, 38(11), 1145. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.38.11.1145>

Ayub, N., Kimong, P. J., Ahmad, P. H. M. (2020). The Relationship Between Anger and Aggression among Drug-Dependent Males. *International Journal of Social Science and Humanity*, 10(2), 51-56.

Azmi, Y. A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Başaran, C. (2008). *Çeşitli tür liselerde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya.

Bergman, J. Z., Westerman, J. W., Bergman, S. M., Westerman, J., Daly, J. P. (2014). Narcissism, materialism, and environmental ethics in business students. *Journal of Management Education*, 38(4), 489-510. <https://doi.org/10.1177/1052562913488108>

Brown, T.A. (2015). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. USA New York: Guilford publications

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları

Buelga, S., Musitu, G., Murgui, S., Pons, J. (2008). Reputation, loneliness, satisfaction with life and aggressive behavior in adolescence. *The Spanish Journal of Psychology*, 11(1), 192-200. <https://doi.org/10.1017/S1138741600004236>

Bushman, B. J., Anderson, C. A. (2001). Media violence and the American public: Scientific facts versus media misinformation. *American Psychologist*, 56(6-7), 477-489. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.6-7.477>

Buss, A. H., Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of personality and social psychology*, 63(3), 452-459.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2019) *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (26.bs.)*. Ankara: Pegem Akademi.

Dane, Ş., Şekertekin, M. A. (2005). Differences in handedness and scores of aggressiveness and interpersonal relations of soccer players. *Perceptual and motor skills*, 100(3), 743-746. <https://doi.org/10.2466/pms.100.3.743-746>

Doğan, İ., Doğan, P. K., Kayışoğlu, N. B. (2017). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi: Batı Karadeniz Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 1-16.

Doğan, O. (2015). *Spor Psikolojisi (3.bs.)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Drummond, J. D. (1990). The characteristics of amateur and professional. *International Journal of Music Education*, (1), 3-8.

Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 205-221.

Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS (2.bs.)*. London: Sage Publications Ltd.

Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith J.M. (1989). *Sosyal Psikoloji (A. Dönmez, Çev.)*, İstanbul: Ara Yayıncılık (1989).

Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith J.M. (2003). *Sosyal Psikoloji (A. Dönmez, Çev.)*, Ankara: İmge Kitabevi. (1993).

Fruchart, E., & Rulence-Pâques, P. (2014). Condoning aggressive behaviour in sport: A comparison between professional handball players, amateur players, and lay people. *Psicológica*, 35(3), 585-600.

Furnham, A. (1996). Attitudinal correlates and demographic predictors of monetary beliefs and behaviours. *Journal of Organizational Behavior*, 17(4), 375-388.

[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1379\(199607\)17:4<375::AID-JOB767>3.0.CO;2-8](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1379(199607)17:4<375::AID-JOB767>3.0.CO;2-8)

Gbadamosi, G., Joubert, P. (2005). Money ethic, moral conduct and work related attitudes: Field study from the public sector in Swaziland. *Journal of Management Development*, 24(8), 754-763.

<https://doi.org/10.1108/02621710510613762>

Geen, R. G. (1990). *Human aggression*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

Giammanco, M., Tabacchi, G., Giammanco, S., Di Majo, D., La Guardia, M. (2005). Testosterone and aggressiveness. *Med Sci Monit*, 11(4), 136-145.

Gündoğdu, R. (2010). 9. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme, Öfke ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 257-275.

Göksu, T. (2007). *Sosyal Psikoloji*, Ankara: Seçkin yay.

Gönültaş, O., Atıcı, M. (2014). Ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke düzeyleri ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 370-386.

Güvendi, B., Keskin, B. (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 134-145. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.718565>

Jones, K. G. (1975). Developments In Amateurism and Professionalism In Early 20th. Century Canadian Sport. *Journal of Sport History*, 2(1), 29-40.

Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.

Kasser, T. (2016). Materialistic values and goals. *Annual review of psychology*, 67, 489-514.

Kasser, T., Ahuvia, A. (2002). Materialistic values and well-being in business students. *European journal of social psychology*, 32(1), 137-146. <https://doi.org/10.1002/ejsp.85>

Kaukiainen, A., Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Österman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., Ahlbom, A. (1999). The relationships between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 25(2), 81-89. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-2337\(1999\)25:2<81::AID-AB1>3.0.CO;2-M](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1999)25:2<81::AID-AB1>3.0.CO;2-M)

Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 353-364.

Koul, R. (2012). Multiple motivational goals, values, and willingness to cheat. *International Journal of Educational Research*, 56, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2012.10.002>

Kozar, J. M., & Marcketti, S. B. (2011). Examining ethics and materialism with purchase of counterfeits. *Social Responsibility Journal*, 7(3), 393-404. <https://doi.org/10.1108/17471111111154536>

Köknel, Ö. (1996) *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Küçük, V. (1990). *Amatör ve Profesyonel Futbolcuların Bazı Kişilik Özellikleri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.

Holmes, D. S. (1972). Aggression, displacement, and guilt. *Journal of Personality and Social*

Psychology, 21(3), 296. <https://doi.org/10.1037/h0032393>

Hoon, L. S., Lim, V. K. (2001). Attitudes towards money and work—Implications for Asian management style following the economic crisis. *Journal of Managerial Psychology*, 16(2), 159-172. <https://doi.org/10.1108/02683940110380979>

İkizler, C. (1994) *Sporda Başarının Psikolojisi*. İstanbul: Alfa basım yayım dağıtım.

Lemrová, S., Reiterová, E., Fatěnová, R., Lemr, K., Tang, T. L. P. (2014). Money is power: Monetary intelligence—love of money and temptation of materialism among Czech University students. *Journal of Business Ethics*, 125(2), 329-348.

Luna-Arocas, R., Tang, T. L. P. (2004). The love of money, satisfaction, and the protestant work ethic: Money profiles among university professors in the USA and Spain. *Journal of business ethics*, 50(4), 329-354.

Madran, H. A. D. (2012). Buss-Perry saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(2), 1-6.

Mitchell, T. R., Mickel, A. E. (1999). The meaning of money: An individual-difference perspective. *Academy of management review*, 24(3), 568-578. <https://doi.org/10.5465/amr.1999.2202138>

Muncy, J. A., Eastman, J. K. (1998). Materialism and consumer ethics: An exploratory study. *Journal of Business Ethics*, 17(2), 137-145.

Nelson, R. J., Chiavegatto, S. (2001). Molecular basis of aggression. *Trends in neurosciences*, 24(12), 713-719. [https://doi.org/10.1016/S0166-2236\(00\)01996-2](https://doi.org/10.1016/S0166-2236(00)01996-2)

Nkundabanyanga, S. K., Omagor, C., Mpamizo, B., Ntayi, J. M. (2011). The love of money, pressure to perform and unethical marketing behavior in the cosmetic industry in Uganda. *International Journal of Marketing Studies*, 3(4), 40-49.

Odacı, H., Berber Çelik, Ç. (2017). Kendilik Algısı ve Saldırganlık Arasındaki İlişki: Yalnızlığın Aracı Rolü. *Journal of Mood Disorders*, 7(4), 219-225. <https://doi.org/10.5455/jmood.20171101063228>

Oliveira, F., Marques, T. M. (2020). The love of money and the propensity to engage in unethical behaviours: a study in the Portuguese context. *Academia Revista Latinoamericana de Administración*, 33(3/4), 481-499. <https://doi.org/10.1108/ARLA-03-2020-0042>

Özbek, M. F. (2010). Yatay ve dikey bireycilik & kolektivizm ile para etiği ilişkisi: Türk ve Kırgız üniversite öğrencileri üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 23-42.

Özdevecioğlu, M. Yalçın, Y. (2010). Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 63-76

Özgür, G., Yörükoğlu, G., Baysan-Arabacı, L. (2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddeteğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2), 53-60.

Özmen, S. K. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.

Palabıykoğlu, R. (1997). Medya ve şiddet. *Kriz Dergisi*, 5(2), 123-126.

Pamukçu, Y. A. (2015). *Profesyonel ve amatör futbolcuların kişilik ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Trabzon-Rize İli örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya.

Rubio-Garay, F., Carrasco, M. A., Amor, P. J. (2016). Aggression, anger and hostility: evaluation of

moral disengagement as a mediational process. *Scandinavian journal of psychology*, 57(2), 129-135. <https://doi.org/10.1111/sjop.12270>

Stets, J. E. (1990). Verbal and physical aggression in marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 52(2), 501-514. <https://doi.org/10.2307/353043>

Şahin, M. (2015). *Spor ahlakı ve sorunları*. Evrensel Basım Yayın.

Şıklar, İ. (2009). *Para Teorisi ve Politikası*. Anadolu Üniversitesi.

Tang, T. L. P. (1993). The meaning of money: Extension and exploration of the money ethic scale in a sample of university students in Taiwan. *Journal of organizational behavior*, 14(1), 93-99.

Tang, T. L. P. (1995). The development of a short money ethic scale: Attitudes toward money and pay satisfaction revisited. *Personality and individual differences*, 19(6), 809-816. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(95\)00133-6](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(95)00133-6)

Tang, T. L. P., Chen, Y. J., Sutarso, T. (2008). Bad apples in bad (business) barrels: The love of money, Machiavellianism, risk tolerance, and unethical behavior. *Management Decision*, 46(2), 243-263 <https://doi.org/10.1108/00251740810854140>

Tang, T. L. P., Furnham, A., Davis, G. M. T. W. (2002). The meaning of money: The money ethic endorsement and work-related attitudes in Taiwan, the USA and the UK. *Journal of Managerial Psychology*, 17(7), 542-563 <https://doi.org/10.1108/02683940210444021>

Tang, T. L. P., Kim, J. K. (1999). The meaning of money among mental health workers: The endorsement of money ethic as related to organizational citizenship behavior, job satisfaction, and commitment. *Public Personnel Management*, 28(1), 15-26. <https://doi.org/10.1177/009102609902800102>

Tang, T. L. P., Sutarso, T., Davis, G. M. T. W., Dolinski, D., Ibrahim, A. H. S., Wagner, S. L. (2008). To help or not to help? The Good Samaritan Effect and the love of money on helping behavior. *Journal of Business Ethics*, 82(4), 865-887.

Tang, T. L. P., Tang, D. S. H., Luna-Arocas, R. (2005). Money profiles: The love of money, attitudes, and needs. *Personnel Review*, 34(5), 603-618. <https://doi.org/10.1108/00483480510612549>

Treasure, D. C., Carpenter, P. J., & Power, K. T. (2000). Relationship between achievement goal orientations and the perceived purposes of playing rugby union for professional and amateur players. *Journal of sports sciences*, 18(8), 571-577. <https://doi.org/10.1080/02640410050082288>

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2022). Elde edilme tarihi: 22 Mayıs, 2022, <https://sozluk.gov.tr>

Üzüm, H., Orhan, M., Karlı, Ü., Duş, M. K., Yerlikaya, G., Gökgöz, H. (2016). Spor yapan ve yapmayan bireylerin öfke kontrol tarzlarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 453-469.

Tiryaki, Ş. (2000) *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.

Vitell, S. J., Paolillo, J. G., Singh, J. J. (2006). The role of money and religiosity in determining consumers' ethical beliefs. *Journal of business ethics*, 64(2), 117-124.

Wang, X., Krumhuber, E. G. (2017). The love of money results in objectification. *British Journal of Social Psychology*, 56(2), 354-372. <https://doi.org/10.1111/bjso.12158>

Williams, J. (2006). 'The Really Good Professional Captain Has Never Been Seen!': Perceptions of the Amateur/Professional Divide in County Cricket, 1900-39. *Sport in History*, 26(3), 429-449. <https://doi.org/10.1080/17460260601066175>

Yavuzer, Y., Karataş, Z. (2012). Ergenlerde otomatik düşünceler ile fiziksel saldırganlık arasındaki ilişki öfkenin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2013), 24.

Yüksel, A.E.B. (2015). Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Dolari'na Hukuki Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 73(2), 173-220

Zelizer, V. A. (1989). The social meaning of money:"special monies". *American journal of sociology*, 95(2), 342-377. <https://doi.org/10.1086/229272>